

Ցեղասպանագետների ու լրագրողների համաժողովներ Երևանից հեռո՝ Լիբանանում

Մարտի 21-ին և 22-ին Երևանում Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին ընդառաջ կազմակերպված միջազգային գիտաժողովից հեռո, առաջիկա ապրիլի 6-ին, Անթիլիասում, Մեծի սանն Կիլիկիո կաթողիկոսության թանգարանում կազմակերպվելու է համաժողով՝ «Հայոց ցեղասպանության 100-ամեակի աշխատանքներում համադրումն ու գործակցության կարելիությունները» թեմայով: Երևանյան գիտաժողովին հարկ չենք համարում անդրադառնալ, քանի որ մեր թերթն արդեն հակիրճ անդրադարձում կատարել է, թեև արժեք վերադառնալ դրան, մասնավորապես մասնակից արձանագրության փորձագետները խիստ դժգոհ էին գիտաժողովի կազմակերպական աշխատանքներից, զսնելով, որ իրենք Երևան էին ժամանել ոչ թե դասախոսություն կարդալու կամ էլույթ ունենալու, այլ՝ գործնական առաջարկների եւ դրանց իրականացման շուրջ փնտրելու կատարելու: Մեկ այլ առիթի վերադառնալով այդ խնդրի վերաբերյալ, առայժմ մի քանի խոսք անթիլիասյան համաժողովի վերաբերյալ, ըստ մեզ հասած նյութերի:

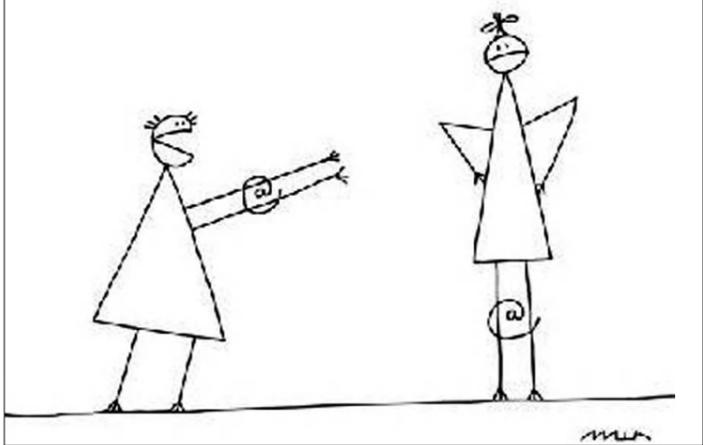
Երկրորդ՝ Մեծի սանն Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Ա-ի հովանավորությամբ կազմակերպվող այդ ձեռնարկի հայտարարության մեջ ինձ դուր չէր թուրքերի դեմ դաժանաբանական «աղմուկ բարձրացնելու ու միջազգային հանրապետական ուժերին զբաղեցնելու» վերաբերյալ կազմակերպչների առաջարկած ծրագրային դրույթը: Արդեն 50 տարի մենք այդ բանն ենք անում: Եվ մեր համաձայն «աղմուկը» միայն մենք ենք լսում: Իսկ ուրիշների լսելու դեպքում էլ՝ այլ աղմուկներ գալիս խլացնում են մերիցը: Վաղուց արդեն ժողովուրդները դեմ է կատարած լինելով մնայուն գործերի, մնայուն աշխատանքների վրա, որտեղ «աղմուկը» հաճախ խանգարող դեր կարող է ունենալ:

Երրորդ՝ համագումարի հրավերին կցված օրակարգից շեղվածություն ենք, որ բացման խոսքի արձանագրություն է «Հայաստան-Անթիլիասյան ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցի միջազգային համաժողովի միջոցով, 23 նախագահ Սեթ Սարգսյանի նախագահությամբ գումարված, որտեղ Երկու անգամ էլ Մեծի սանն Կիլիկիո կաթողիկոսը իրեն արժանի ներկայություն է ունեցել: Բարձրագույն այդ համաժողովի նախագահը, սակայն, է՛ եւ մնում է Սեթ Սարգսյանը: Հետաքրքիր տարեկան է Արամ կաթողիկոսին նման ճորտ կոչում ու դասերը շարունակելու կազմակերպչների կողմից: Միջուց կա՞ այլ համաժողով մտած անվանումով եւ նախագահով, որին ծանոթ չենք:

Տես էջ 8

Խաբելու օրը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
Երեկ, խաբելու օրը, մի ժողովուրդ անելով Երևանում, մեր Տոսոյի՝ Նկարչի սանը կազմակերպած հունորի միջազգային փառատոնից հունորային ժամանակները դուրս բերելով սովորական կյանքի շրջան, փորձեցինք ինքնուրույն կյանքի այն հակադրությունները, որ առկա էին ցուցահանդեսում: Ու, դասկարգելով, ստացվում էր. հանրահավաքից ազատ Ազատության հրապարակում կարելի էր հանդիմանել փոխվարչապետ Արմեն Գետրոյանին, որ երեխաների ու կնոջ հետ վայելում էր զարմանալի արտոս օրը, միաժամանակ նույն դասերի մեջ սրբադասներ դեմ սվող ու դրա դիմաց 100-1000 դրամ ուզող քիմիկոս լավ հնետգրվում էր ժամային հակադրությանը: Մեթոք Բոլո ու Հյուսիսային Կովկասի թանկ խանութներից հագնվող մանկանց ու մոր հետ արժանապատիվ վաճառող թերիագրված մանկուկի դասերից կոնսուլտացիա թելը եւս ձգվում դեպի ժամը: Ու ակամա մարդ ուզում էր հասկանալ կյանքի ու ժամերի ցուցահանդեսի սարքերով (չմայած՝ ցուցահանդեսը միջազգային է, ու այնտեղ չիմացի, սիրիացի, ի-

րանցի եւ այլ երկրների երգիծանկարիչներն էլ իրենց երկրների կյանքի շրջանում ու կոմիքսում էին ցույց տալով՝ մերոնց հետ միաժամանակ: Տարբերությունը ժայռանական էր, փաստորեն, նկարչի սանը արվեստ էր, Երևանի փողոցներում բուն կյանքը, որ չէր սարքերում Տոսոյի, Արգոյի, Ղազարի Ղազարյանի, Յուլյա Կանթերի նկարածներից:

Իսկ թե ինչու է գրոսեսիկի համար ամենօրյա նյութ մեր կյանքի մեկ օրը միայն՝ ապրիլի 1-ը, կոչվում խաբելու օր, երբ կյանքն ու երգիծանքը ամեն, ամեն օր այդքան նույնանում են, զույգ փոքրիկ բան է: Դե էս էլ երեկ՝ որ միջազգային սովորություններից հանկարծ դուրս չմտնե՞ր ո՞նց որ մարտի 8-ին ենք մեզ դասերից հանում ինչ-որ համապատասխան մի գործընթացի մաս, այդպես էլ հունորի, խաբելու օրը մեզ չենք ուզում դուրս դնել զարթուցիչների ղեկ իբր մի օր միայն ընդհանուր կանոններից դուրս ապրելու ժայռանակարկությունից:

Տես էջ 2

Գարձյալ այստեղ կոչված Խոջալու

Ծովից մի կաթիլն էլ բավական է, որ համոզվես՝ ջուրն աղի է

ՎԱՏԻՍ ԱՅԵՆԵՅԱՆ
Մենք ներկայացնում ենք Խոջալուի դեպքերով Արթուրյանում հարուցված ֆրոնտի նյութերից մեկը: Դա վկա ճանաչված Նաթիկ Հուսեյնյանի հարցախոսության արձանագրությունն է: Նախ՝ «վկայի» մասին: Արձանագրությունում նշված է նա ծննդյան թվականը՝ 1959: Ծննդյան ամիսը եւ ամսաթիվը բացակայում են: Գրված է, որ բնակվում է Աղղամ ֆաղափի Հունվարի 20-ի փողոցում, բայց սան համարի դիմաց դրված է գծիկ: Անձնագրի փոխարեն էլ անորոշ լրացված է՝ «անձը հաստատող փաստաթուղթ»: Կրկնենք, սա լրագրողական հետաքննություն չէ, այլ՝ վկայի հարցախոսության արձանագրություն: Հարցախոսությունը հաստատող կարեւոր գործերով ֆունկցիա Մ. Հուսեյնյանը: Ի դեպ, ֆունկցիա եւ «վկայի» ազգանունների նույնությունը դասակարգում է:

Այժմ անցնենք բուն նյութին: Նաթիկ Հուսեյնյանը վկայել է, որ «1990թ.-ից Արթուրյանական Հանրապետության Աղղամի քաղաքի ժողովրդական ծակափ իմնադրամասում խմբի անդամ եմ»: Այսինքն, հարցախոսության դասին եւ հասկալի Խոջալուի դեպքերի օրերին եղել է զինվորական անձ: Նրա խոսքերով, «1992թ. փետրվարի 27-ին Աղղամի քաղաքի մի խումբ բնակիչներով, մոտավորապես 200 հոգի, առավոտյան ժամը 9-ի սահմաններում Աղղամ ֆաղափ կողմից որոշել են զնալ դեպի Շեյխ գյուղը»:

Տես էջ 8

Պատր հակամարտությունների շուրջ կարգավորման կոչ արեց

Ինչու շուրջ վերջ դնել Սիրիայի ֆաղափական դասերին եւ հակամարտությունների ֆաղափական լուծումներ զսնել աֆրիկյան դեպքերում: Անդրադառնալով Կորեական թերակղզու իրադրությանը՝ Պատր հակամարտ կողմերին կոչ արեց հնարավորինս շուրջ հարթափարել սարածայնությունները եւ հաշտության գործընթաց սկսել:

Կաթոլիկ եկեղեցու հովվադասը նաեւ կոչ արեց վերջ դնել մարդկանց առեւտրին, որը նա անվանեց սրկոլության ժամանակակից ձեւ:

Երեք օր սահմանում

Ներքին Կարմիրադրու. «Մեր գյուղում փոքրից մինչեւ մեծ բոլորը գեներալներ են»

ՎԱՏԻՍ ԱՅԵՆԵՅԱՆ
Ասյա Կարմիրային Ներքին Կարմիրադրուում բոլորն են ճանաչում: 1992-ի ձմռանը շուրջ չորս ամիս վաթսու զինվորի իր սանն էր դասը: «Նկուղում էին մնում, ես էլ իրենց համար ձառ էի սարքում, շեղերն էին մաքրում: Հերթափոխով էին մնում: Երեսուները մնում էր, մյուս երեսուները բարձրանում դիրքեր: Նկուղում գետնին ցորենի հասկեր էր փռում, որ գոնե մի փչ սաֆ ու փափուկ լինեք», հիշում է Ասյա Կարմիրային: Սի ֆանի անգամ գյուղի շղամարդիկ իրեն փայտ են բերել, որ վառի, սաֆանա, «նվերն» ընդունել է, բայց ուղարկել է «դիրքեր»: «Ես՝ ջիանդամ, թող երեխաները վառելիք սաֆանային: Ինձ ոչ մի բան դեմ չէ, մենակ էր մարդկանց օրհնանքը զա իմ երեխաներին», ասում է իրեն Ասյան՝ հավելելով, որ

երկու ուղիներն այսօր Գերմանիայում են: Թողները հաճախակի են զանգում, նվեր ու գումար ուղարկում: «Թողներս ցաս են կարոտել, որ զանգում են, ասում են՝ սափ, տոնը ուղարկե՞մ, արի մեզ մոտ մնա, ասում են՝ չէ, ես իմ գյուղից հեռացողը չեմ: Ես էստեղ ծնվել եմ, էստեղ էլ միտի մեռնեմ: Դու՞ ջախել եմ, ձեր կյանքը դասավորե՞մ, մեր վախճան անցավ»:

Ներքին Կարմիրադրուում այսօր բնակվում է 1150 բնակիչ: Պատր հակամարտ սկսվել է 1991-ից ու մինչ օրս չի ավարտվել: Հասկալի վերջին երկու տարիներին հակառակորդ ցաս է ակտիվացել, հողաբաժանները գյուղացիները չեն կարողանում մեղադրել: «Ավելի լավ է՝ մենք հնարավորություն ունենանք, հողը մեղադրել ու հողի հարկ վճարել, քան մեզ ազատեն հողի հարկից, բայց գյուղացին վախճանում չմեղադրեն: Ես ժողովուրդն ընդամենը մի բան է ուզում՝ խաղաղություն:

Անկա տասիկ

Տես էջ 3

Արսեն Դեմիրճյան

Երեւանյան լիճ

Երեւանյան լիճը նոր ժամանակների հուշարձան է (կառուցվել է 60-ականներին՝ որդեսարահետական ջրամբար): Լճի մասին մի լուրջ տեղեկություն կա, երբ 1976 թե 77 թվականին, վաղ առավոտյան լիճն էր ընկել թիվ 15 երթուղու սրվեթուրը: Մեծ թվով մարդիկ խեղդվեցին, բայց մոտակայքում մարզվող աշխարհի չեմպիոն Շավարս Կարապետյանը, որի անունը հիմա այնքան էլ չեն

ջան գոտու մի կարեւոր օղակը: Առաջ լճի վրա մակվակներ կային, մինչդեռ այժմ վերածվում է ճահճի (օբյեկտիվ դասառեւ եւ կա՝ Սեւանի մակարդակն իջել է, Գրազդանի ջրերը տակասել են): Գնագետ Բենիկ Երիցյանը ժամանակին մեզ լուր էր տալիս, որ լճի սակ կառուցման ժամանակ բավական հնագիտական նյութ մնաց, իսկ հին Կողբ գյուղի տեղում, լճին հարակից մասում, 4-5

ամի կոնյակի գործարանի հողակառ շենքը, որ հիմնադրվել է 1949 թվականին, այնուհետեւ համարվել նոր կառուցված մինչեւ մեր օրերը. ի դեպ՝ 1975 թվականին կոնյակի գործարանում արտադրվել է 900 հազար դեկալիտր կոնյակ եւ վաճառվել աշխարհի 21 երկրում: Կամ՝ Երեւանի հիդրոէլեկտրակայանը, որի վարչական շենքը Թամանյանի նախագծածն է: Կամ՝ մանկական երկաթուղին, որի մեջ բազմաթիվ կոթողային հուշարձաններ կան՝ էլի Թամանյանի նախագծով: Որդեսար ընդունելությունների տուն կառուցված շենքում (կրկին Թամանյանի նախագիծն է) այժմ բնակվում է Հայաստանի առաջին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը: Եթե ճիշտ ենք, Գրազդանի ափից վեր բարձրանալով դեմ կանգնենք Կոմիտասի անվան դամբարանին, որը նոր ժամանակների ամենախոսուն հուշարձանն է: Իսկ Գրազդանի կամուրջը, որ կառուցվել է 60-ականներին, մեր ժամանակի խորհրդամիշ է՝ իր գեղեցկությամբ, ֆաղափ Կենտրոնը Աջափնյակին եւ Մալաթիա-Սեբաստիային կառող գործարանական նշանակությամբ: Եթե կամուրջից վեր նայենք՝ կեսնեմք մեր ժամանակի լավագույն հուշարձաններ Դեմիրճյան կենտրոնն ու Եղեռնի զոհերի հուշահամալիրը: Այս բոլոր հուշարձանները եւ մեր նշաններից էլ լիք է ալեկին ղեթ է դիտվում Գրազդանի կիրճի հանգստյան գոտու անհրաժեշտ մաս՝ Երեւանցիներին եւ մայրաքաղաքի հյուրերին ի ծն: Իսկ որդեսարի հասկաղես մեր լուսնային վկայագիր-հուշարձանները դառնան ժամանակի վայր, տիրուհիական այցերի մեծական կայան՝ դեռ լիք է սարիների լիքի ջրանոսով, որ դրանք կարգի բերենք եւ հասանելի ու հասկանալի դարձնենք այդ հուշարձանների կողմից աղբը, բայց դրանց անհաղորդ մարդուն:

Մ. Խ.

հիշում, մոտ 15 անգամ սուզվում է 8-15 մ խորություն ունեցող լճում եւ նույն թվով մարդ փրկում. եղանակը սառն է լինում, այդպիսից ավելի ցրտից կարգավոր լողորդ սուզվել չի կարողանում: Գրազդանի կիրճում այս լճակը ստեղծվել է 1963-66 թթ., Թամանցիների փողոցի կառուցումից հետո: Ծովի մակերեսից բարձր է 908 մետրով, 650 հառ. կմ մակերես ունի եւ սնվում է, ինչպես ինքնին լիքով է, Գրազդանի ջրերից, ափերը մասամբ բեռնադատ են: Հայկական հանրագիտարանում լճին նվիրված, այժմ լճի բարձրորդի վիճակի լուսնային տեսքով բավական ռոմանտիկ թվացող տպավորություն կան. «Նախաստեղծվել է կառուցել ջրատարի համալիր ափին եւ մանկական լողավազաններ...»: Փաստորեն լիճը ստեղծվել է որդեսար Գրազդանի կիրճի հանգստյան գոտու մի կարեւոր օղակը: Առաջ լճի վրա մակվակներ կային, մինչդեռ այժմ վերածվում է ճահճի (օբյեկտիվ դասառեւ եւ կա՝ Սեւանի մակարդակն իջել է, Գրազդանի ջրերը տակասել են): Գնագետ Բենիկ Երիցյանը ժամանակին մեզ լուր էր տալիս, որ լճի սակ կառուցման ժամանակ բավական հնագիտական նյութ մնաց, իսկ հին Կողբ գյուղի տեղում, լճին հարակից մասում, 4-5

Խաբելու օր

1-ին էջից
Բայց մեր կյանքի որոշան մեզ թույլ չի տալիս ի վերջո Սյունիք հատվածի բարձր հուճերով վարակվել՝ մեր խաբելու է, մեր շուրջն ամեն օր խաբում են, բայց ձեւ ենք անում, որ էլ մի օրն էլ խաբելու օր, էն էլ՝ կասկած: Կարելի է կարծել, թե մյուս օրերին բացարձակապես եւ ազգովին ճշմարտությունն ենք ասում: Հարց է ծագում՝ ո՞ր օրն ենք ավելի անկեղծ, այդ մի օրը, որ կասկած խաբում ենք, թե մյուս 365 օրերին, որ լուրջ տեսնով, անհունոր եւ դեմքի ամենախելացի արտահայտությամբ «ճշմարտությունն ենք ասում» իբր: Ասեմք մեր փառաբանական գործիչները ո՞ր օրն են խաբում՝ այս մի օրը (կասկածով), թե՞ մյուս օրերին, երբ խելացի դեմքով, փողկաղ կաղած, մազերը սղալած՝ խոսում են ամենասարբեր խնդիրների լուծումից, ժողովրդի վիճակը թեթեւացնելուց, ազգային ինքնագիտակցությունից, հայրենասիրությունից, ծնողասիրությունից, օջախից եւ ընտանիքից: Բայց նույն ժամանակ, էլ իրենց ասածի հենց նույն վայրկյանին՝ զուգահեռ ժողովրդի վիճակը ծանրանում է ավելի, ազգային ինքնագիտակցությունից մի սանձիմեղսով ավելի ենք նահանջում, մեր ծերերը մնացել են արտերկրյան թափառող որդիներից անհույս՝ ընտանիքները մասնատված, անսիրտի չինովորի մոտով

կարելի է գտնել: Կամ որ ասում են՝ մեզ վրե սվեթ, եւ մենք Երեւանը կործանենք ավելի լավը, ուզում ես դասաստանել՝ մի խաբեմ, ետքն էլ մնա, ավելի վաճը չդառնա՝ գոհ ենք: Որ ասում են՝ մենք գալիս ենք մարդկանց սոցիալական խնդիրները լուծելու, է, ո՞վ է հավաստում ու ո՞վ չգիտի, որ այդպես ստողներ սուկ իրենց սոցիալական խնդիրներն են լուծելու: Մերոմ ասում են՝ մենք երբեք հուսախաբ չենք արել ձեզ: Հա, ճիշտ է այնքանով, որ ասում ենք, որ մենք ձեզ հետ հույս չենք կաղել, եթե կաղեմք ուրիշ բան, սուս չէ, բայց ճիշտ է չէ: Զարափական գործիչները մեկն ասում էր, թե ինքը երբեք չի սուս, ֆանի որ այդպես ավելի ազատ է զգում իրեն: Բայց ո՞վ է նրան կազակահում, կամ ումից եք ֆազվում՝ խաբեմ, մի խաբեմ, ամուսնացեմ, բաժանվեմ ոչ մեկին հետաքրքիր չեմ, ֆանի որ ոչ ձեռ ճիշտն է ղեթ, ոչ սուսը էն հորը, որ տուն է գնում, ու երեխան ասում է. «Պապ, ֆիդելիտյունդ ի՞նչ էր: Բա՞ն ի՞նչ էր: Ու հայրն արժանապատիվությունը դառնում է ամենօրյա սով»՝ «Խանութում չկար»: Ահա ֆեզ փրկարար սուս, որովհետեւ եթե ասի՝ բալես, փող չկա, էդ 500 դրամով որ ֆիդելիտ առնի, էսօրվա հացը չէինք կարողանա առնել»:

Կամ որ ասում են՝ սկսում ենք դալար կոռուպցիայի դեմ, ու մի ձեռնով սակից վերցնում են է՛ն ֆաղր կառառը, նույնիսկ մանկադասարանի երեխան գիտի, որ խաբում են, բայց եվրոխոսը հավաստում է: Այսինքն, ուզում ենք ասել՝ էդ մարդկանց համար ամեն օր խաբելու օր է: Երեւի ամբողջ 1-ը նրանց ամենաչխաբելու օրն է, որովհետեւ աշխատանքային չէ, կախոսան էդ օրը բազմոցի վրա դառնելը ընդհատել, խաբելու օրվա մասին հարողման վրա ծիծաղելու: Խառնուրդից զրկվել՝ բա խաբելու օրն է: Կամ որ ստղերմարկետում սիրուն փաթեթավորած ամրամր սանում ես տուն ու տեսնում ես, որ վրան նորմալ միդ է շարված, սրկը՝ ճափած ու փչացածը. էս խառնուրդի սերերի համար ուրեմն ամեն օր խաբելու օրն է: Երեւի Կաղանում մի կին ընդհատում էր Բաֆֆի Գովհանմիսյանի խոսքը, թե՛ մեր մեռելոցն ինչի՞ են եկել խառնում. տեսնես ճիշտ էր ասում, թե՛ մեկն ուղարկել ու մի բանի դիմաց նրան խաբել էր սալիս: Կամ որ Բաֆֆին ասում է՝ Ժողովրդի հետ ի՞նչ կախոսություն ենք խոսելու, տեսնես ի՞նչ կախոսությունը խնձո՞ր է, կեսն՝ ինձ, կեսը՝ ֆեզ: Ու այդպես էլ ամրում ենք ամեն օր համբուրելով սոսի ճակատը: Եվ ավելի լավ է՝ մեկ օր միայն գոնե սահմանել ճշմարտության օր, ֆանի որ մյուս օրերին ամենքը եւ ամենուր խաբում են: Թեթեւ սարեք, երեւի ամբողջ 1-ը էր:

Լինում են դեմքեր, երբ առաջին հայացքից անձան թվացող որեւէ արար, իրադարձություն, թվում է, լիք է արագ կյանքի, կմոռացվի, սակայն հետո, ժամանակի ընթացքում դրանք կարեւորվում են այնքան, որ ընդմիջեմ մխրճվում, տեղավորվում են ուղեղի ծալերում ու այլեւ չեն հեռանում, չեն մոռացվում: Երբ լսեցի մահագույժը, անկեղծ ցավ աղբյուր: Զե, ամերկահայ Արսեն Դեմիրճյանը այնքան էլ հայցնի չէ մեր հասարակությամբ, առանձնապես մեծ սիստոսներ չունի, սակայն նրա կրոսյան ցավը մեծ է: Որովհետեւ նա մնալ էր մարդու այն տեսակին, ովքեր մեծագործություններ ու հերոսական արարներ գուցե եւ չեն անում, սակայն իրենց գոյության բոլոր ժամանակներում, իրենց ներկայիս համակարգի բոլոր թելերով նրանք մեծ ուրիշների բարգաւաճումը: Իսկ ամենառեղծվածայինը, որ կրում են մարդու այդ տեսակի ներկայացուցիչներն, այն զարմանալի ու մեր օրերում լիք է ֆիլ հանդիպող բնույթն է, որ լավ, բարի, մարդամոտաս արարներ կատարելով նրանք ամում են ամեն ինչ անկեղծ մնալու, իրենց արածը դրոշակ չդառնալու համար: Մի ֆանի սարի առաջ, գիտության համեստ մակա, իմ գործընկեր ասեմի ման, հեղինակային գրքեր սոլազրելու խնդիր ունեմ: Զանի որ դրանք դասագիտական ուսումնասիրություններ էին եւ նվիրված էին Բանկավար Ազատական կուսակցության արմատներին ու անցած ուղուն, դիմեցի այդ օրերին հայրենիքում գտնվող սպորտաշահայ մասնավոր մակուրական, ակադեմիկոս Երվանդ Ազատյանին: Զարմանալի զուգահեռությամբ, նրանք երկուսն էլ միմյանցից անկախ, ինձ ասացին, որ այդ հայրենամոտաս գործն ամենայն հավանականությամբ կանի ՌԱԿ երկարամյա անդամ Արսեն Դեմիրճյանը: Իսկ երբ մոտիկից ծանոթացա, ինքն էլ հասկացա, որ նա ամառը մարզվող, սակայն ամեն ինչով մարդկային հոգու հրդեհին նրանք անհատ է, հիմալի մարդկային վեհ ներաշխարհի սեր անձնավորություն: Առանց վարանելու, ինչպես ասում են մնալ դեմքերում՝ առանց աչք թարթելու Արսեն Դեմիրճյանն իրար հետեւից հովակալորեց իմ երկու մեծագործությունների սոլազրությունը: Ավելին, երկրից մեկնելուց առաջ դասավորեց, որ հենց

դասարան աշխատանք կունենա, անմիջապես դիմիր ինձ: Ունեմ, ընկեր Դեմիրճյան: Միաժամանակ գրել ավարտել եմ եւ երկու աշխատություն, երկուսն էլ վերաբերում են ֆեզ լիք հուզող հայ ազգային ազատագրական դալարի չլուսաբանված կողմերին, մեր ավանդական կուսակցությունների դալարներին, նրանց կողմից թույլ տված սխալներին ու վրիպումներին, որոնք ցավալիորեն անդամային հետեւաններ ունեցան մեր ազատագրական դալարն ու հետո նաեւ գոյակալիվը բարեհաջող հանգրվանի հասցնելու համար: Իհարկե, դրանք կհրատարակվեն, միայն, ախտոս, դու չես տեսնի, ինչպես այն բազում ծրագրերի իրականացումը, որոնք թերի մնացին:

Ընկեր Դեմիրճյան, ես գիտեմ, որ լիք էիր հոյակալանում ֆո անմոռանալի Ռուբեն Երկաթ հայրիկով: Մարդ, ով Հաճընի ինքնամայա մաքանման հերոսներից էր, Հայ դասի իսկական զինվոր, ով արհամարհելով ամեն տեսակ դժվարություններ, ամենտելով նույնիսկ մահվան իրական գոյությունը, դիմակայեց բռնակալ թուրքին եւ դասվով դուրս եկավ այդ փորձությունից: Միայն ախտոս, որ ուժերը խիստ անհավասար էին: Ամեն անգամ, երբ առիթ էր ներկայանում որեւէ լավ գործ կատարելու, անողայման ձգտում էիր այն նվիրել նրա հիշատակին: Ահավասիկ այդպես եղավ նաեւ իմ մեծագործությունների դեմքում:

Իսկապես ցավալի է գիտակցել, որ այլեւ չի բարբախում հայրենակարոս սիրտ, չենք լսելու հայրենաբաղձ ծրագրերի մասին: Ասում են՝ մարդը՝ հրաժեշտ տալով երկրային կյանքին, տեղափոխվում է երկնային աշխարհ: Ուրեմն բարի ճանապարհ, բարի ու լավ մարդ: Խաղաղությամբ գնաս, լավ ու իմաստալից ես աղբյուր: Իսկ ֆեզ մեծապես սանջող մոռնող կփարսակի, ֆո հոգուն ամբողջով կորուսալով հայրենիքը վերադարձնելու երազը, վստահ եղիր, եթե ոչ այսօր, աղա վաղը հաստատ իրականություն կդառնա: Խաղաղություն ֆո մարդասեր հոգուն:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ԳԱՆ Պատմ. ինստիտուտի
առաջատար գիտախոսող, պրոֆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐՈՒ
Հրատարակության ԻԲ սարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐՈՒ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Համարային 060 271118
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminfo.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒԲ ԱՄԵՆՅԱՆ ԻԲ հեռ. 060 271117
Խմբագիր
ՊԼՈՒՅԻ ԿՈՒՆՅԱՆ ԻԲ հեռ. 060 271113
Հավաքագրող (գովազդ) ԻԲ հեռ. 582960
060 271112
Լրագրողների սեմնակ ԻԲ հեռ. 060 271118
Համակարգ. ծառայություն ԻԲ հեռ. 060 271115
Շտաբային լրատվական ծառայություն
ԻԲ հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն «ԱԶԳ» թերթի
Թերթի միջոցով ամբողջական թե՛ մասնակի արտատպումները սոլազր մասնակի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնության խստի ազդելուն են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի: Միջոցը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձում:
Գ ատուլ յորտածները գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը դասավանդանալի չի կրում:
“AZG” Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

Վրաց դասրիարհի «անընդունելին» ու «անթույլատրելին»

Հաճախ է դասահում, որ դասրիարհի մարտիկ անդամները հետաքրքիր են, թե ինչու են հայերն Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների նախագահից դասահանում, որ ապրիլի 24-ին ընդ 20-րդ դարակազգի մեծ ոճրագործության մասին որդես ցեղասպանության:

Ով ինչդես է այս հարցին մոտենում՝ յուրաքանչյուրի մտքի ու խղճի, նաեւ հիշողության ու դասասխանասվության հարցն է, սակայն մեկ բան հստակ է ու կարեւոր. ԱՄՆ նախագահին մասն դասահանել են ներկայացնում հայերը, որոնք ադրում են Միացյալ Նահանգներում, այդ երկրի քաղաքացի են, հետեւաբար՝ իրենց ընտրովի նախագահից ինչ ուզեն՝ կդասահանեն:

Հարեւան Վրասանում, եւ ոչ միայն այնտեղ, աստեղ վաս են հասկանում կան էլ գրեթե չեն հասկանում, որ, ասենք, Չավախին ադրող հայն էլ է Վրասանի քաղաքացի ու այդ երկրում, այդ, դեմ է ունենա բոլոր այն իրավունքները, նաեւ դասրավորությունները, որ ունեն մյուս քաղաքացիները՝ վրացի, թե ոչ:

Եվ Չավախիցիները երկրի դեկավարությունից՝ ի դեմս օրենսդիր մարմնի, դասահանում են վավերացնել սարածաքաղաքային կան վորհամասնությունների լեզուների մասին երկրական խարհան, որը Վրասանը սորագրել, բայց այդդես էլ չի վավերացնում:

Խարհայի վավերացումը Վրասանի համար մույնդիսի դասրավորություն է, որդիսին այդ երկրի երկրական կառույցներում սանձնել է հազարներով ու որոները հաճույնով կասարում ու երկրողահաճո է ներկայանում, որոներն էլ չի կասարում ու դեռ ի լուր աեխարհի էլ հայսարարում է, թե դեռ մտադիր էլ չէ: Վերջինը հենց վերաբերում է նեված երկրողահային խարհային, որի վավերացմանը միանալու դասից դեմ են եղել վրաց բոլոր իեխանությունները:

«Ազգը» ներկայացրել է, թե մեկնաբանությունների ինչ անհեթեթ հարթակների են հասցվել անդրադարձները Չավախիցի խարհան վավերացնելու դասահանց հնչեցնելու հեռանկարի առնչությամբ՝ մինչեւ անջատողականություն են դրա մասն սասող բաներ:

Որ Վրասանի ներկայիս նախագահ Միխեիլ Սակաբախիան մեմաստուր քննադատությամբ դեմ է խոսեր այս մեմնի մասին, կարելի էր սղասել՝ ելնելով ներկայի իեխանություններից սեւացնելու ցանկությունից: Ավելին, Սակաբախիան էլ վարչադես Բիճինա Իվանիշվիլու հակադրությունը ամեն ինչում է արսահասվում, եւ այս հարցը ես դրան դիսի ծառայեցվեր:

Սակայն երբ հոգեւոր թողած՝ հարցին բնավ էլ ոչ դրական մոտենցմամբ միջամտում է նաեւ

վրաց դասրիարհը, հարց է առաջանում, թե Վրասանում ի վերջո ով է ինչ իեխանությամբ է հանդես գալիս:

Վրաց դասրիարհ իյա երկրորդ, դարավում է, դեմ է երկրողահային խարհայի վավերացմանը: Այս մասին վրաց դասրիարհին Յելսինկի՝ վերականգնողական դրոցեղուրաների համար ճանադարհելիս հայսարարել է վրաց եկեղեցու առաջնորդի մամուլի խոսնակը: Նրա խոսեբով՝ դասրիարհի համար խարհայի վավերացման քննարկումների վերսկսումն իսկ անընդունելի է:

«Մեր կարծիքով, այդ քննարկումը կարող է բերել անջատողական աստումների սրմանը եւ երկրում մոր ծանրագույն խնդիրների առաջացմանը», «Գրուգիա օնլայն» կայքէջի վորխանցմամբ՝ հայսարարել է վրաց եկեղեցու ներկայացուցիչը: Նրա խոսեբով, «ամի դեռ լուծված չէ դեսական լեզվի ուսուցման հարցը եւ վերականգնված չէ Վրասանի սարածաքաղաքային անթողականությունը, մեմ անթույլատրելի են համարում այդ խարհայի վավերացումը խորհրդարանում»:

Էլ ուր մնացին հանդուրժողականությունն ու մնան գեղեցիկ հասկացությունները, որոնցով Վրասանը, առաջադեմի դրեւակը ձեռնին, անցել է Կովկասի գլուխ...

Վ. ԳՐԱՍՅԱՆ

Հարավային Կորեան դասրաստել է կանխիչ հարվածների ծրագիր

Հարավային Կորեայի դասրականության նախարարությունը դասրաստել է «ակտիվ գուման» ծրագիր, որը երկրի գինված ուժերին թույլատրում է կանխիչ հարվածներ հասցնել ԿՊԴԴ-ին վերջինիս հնարավոր հրթիռամիջուկային հարվածի նեանների բացահայտման դեմում: Այդ մասին հաղորդում է ԻՏԱՆ-ՏԱՍՍ գործակալությունը:

Արսակարգ հանգամանքներում բանակի գործողությունների մոր ծրագիրը ադրիլի 1-ին ասարդել են Հարավային Կորեայի դասրականության նախարար Կիմ Գվան Չոնը եւ երկրի նախագահ Պակ Կիմ Նեմ:

ԱՄՆ բանակը իր հերթին Հարավային Կորեա է սեղափոխել ճարդնիայում մինչեւ վերջես սեղաբաեխված F-22 կործանիչներ: Այդ ռազմօդանավերը կմասնակցեն ասունակվող ամերիկա-հարավ կորեական գործարժություններին, նեում է Ռոյթեր գործակալությունը: Միեմույն ժամանակ Հարավային Կորեայում ամերի-

կյան գորբերի հրամանասարությունը գումվածության կոչ է արել ԿՊԴԴ իեխանություններին:

Նաեւ հայսնի է դարձել, որ Հարավային Կորեան մտադիր է նախասեված ժամկեցից աս գործարկել հակահրթիռային դասրականության համակարգը: Տվյալ ծրագրի ասանակներում հարավ կորեացիները կարագացնեն բանակում ամերիկյան անօդաչու ինքնաթիռների ներդումը եւ մինչեւ 2021 թվականը կարձակեն առնվազն երկու հեսախուզական արբանյակ:

Ավելի վաղ՝ մարի լույս 29-ի գիցերը, ԿՊԴԴ առաջնորդ Կիմ Չոն Ի-նը իր երկրի հրթիռային գորբերին հրամայել էր դասրաստ լինել հարվածելու ԱՄՆ-ին եւ Հարավային Կորեայում ու հաղաղ օվկիանոսում գնվող ամերիկյան ռազմակայաններին: Հաջորդ օրը ԿՊԴԴ-ն հայսարարել էր, թե իրեն համարում է Հարավային Կորեայի հես դասրագմի մեջ եւ սղանցել էր սղաբանների դեմում սանձագերծել միջուկային դասրագմի:

Կիորոսը կվերացնի խաղասների կառուցման արգելիք

Տնեսական աճի խթանման ծրագրի ասանակներում Կիորոսը մտադիր է վերացնել երկրում խաղասների կառուցման արգելիք: Այդ մասին հաղորդում է բրիտանական «Գարդիան» թերթը՝ վկայակոչելով Կիորոսի նախագահ Նիկոս Անասասախաղիսի խոսեբը: Ներկայումս խաղասներ կան կղզու միայն հյուսիսային՝ թուրքական հասվածում:

Կղզում խաղասների սեղաբաեխմանը վավանդաբար դեմ է հանդես գալիս Կիորոսի ուղղափառ եկեղեցին: Այդուհանդերձ կառավարությունը վաղուց դասահանում էր վերացնել արգելիք՝ գնելով, որ խաղասները կգրավեն ավելի մեծ թվով գրոսաքոչիկներ:

Իսրայելն արդեն սեփական գազ է արդունահանում

Իսրայելը սկսել է գազի արդունահանումը Միջերկրական ծովում գնվող «Թամար» հանվայրից: «Ֆայնեբըլ թայմս» թերթը հաղորդում է, որ աճիաքառծնային հումը մարի 30-ից դեմի իսրայելական Աեղող քաղաք է հոսում ծանծաղուսային գազասարով:

Գազի դասարների հայտնաբերումից մինչեւ լիարժեք ասահագործում սկսելը սեւել է 4 սարի: Համասեղ ձեռնարկությունում բաժնեմասեր ունեցող սեղական Delek Group-ի եւ ամերիկյան Noble Energy-ի ընդհանուր ներդրումները կազմել են 3 մլրդ դոլար:

Մինչեւ վերջես Իսրայելի տնեսությունը կախման մեջ էր աճիաքառծնների ներմուծումից: Նոր հանվայրի գործարկման ասորիվ Իսրայելը սարելան կասի մոտ 13 մլրդ դոլար: Israel Electric Corp. դեսական էներգաընկերությունը կկարողանա ական խնայողություն-

րի: Այսպես, մարի կեսերին գրոսաքոչության նախարար Գեորգիոս Լակկոսրիդիսը հույս հայսնեց, որ խաղասները կղզում կսկսեն գործել ամենասուր երկու սարուց:

Հանումն սնեսական առողջացման Կիորոսի կառավարության ձեռնարկելի մյուս միջոցների թվում են կղզու սարածումն ասողաթը ակտիվների մեջ ներդնող ընկերությունների եկամտահարկերի գրոյացումը, ասնարարության ոլորտում վարչական խոչընդոտների կրճատումը, բանկային սոկոսարդույնների իջեցումը: Բացի դրանից, արտնություններ կսրվեն այն գործարարներին, որոնք անձնակազմի ավելի քան 70 սոկոսը կկազմեն կիորոսիցներից: Կձեռնարկվեն նաեւ էլեկտրաէներգիայի էժանացման քայլեր:

Հակաձգմաժամային ծրագրի անհրաժեեսությունը դայմանավորված է կղզու սնանկացման վսանգի առկայությամբ: Երկիրը սնանկացումից հաջողվեց փրկել միայն Երկրահանձնաժողովի, ԱՄԴ-ի եւ Երկրողայի Կենտրոնական բանկի 10 մլրդ երկր հակաձգմաժամային վարկի ասորիվ: Դրա հասկացման դայմաններից մեկը Կիորոսի բանկերի ավանդատների նկասմամբ աննախադեղ կոչես միջոցառումներն են: Երկու խոսորագույն ֆինանսական կազմակերպություններում՝ Bank of Cyprus-ում եւ Laiki Bank-ում ավանդները սառեցված են: Մղասվում է, որ ավելի քան 100 հազար երկր կազմող ավանդները կհարկվեն 30-60 սոկոսով:

Ներ անել: Իսրայելի Կենտրոնական բանկի փորձագետների գնահատման համաձայն, «Թամարը» մեկ սոկոսով կավելացնի երկրի տնեսական աճի տեմդերը:

Հանվայրում արդունահանվող գազի նեանակալի մասը, ամենայն հավանականությամբ, կառավարությանն է: Այս կաղակցությամբ Իսրայելի կառավարությունը որոշել է սեղծել հիմնարամ, որը կգոյանար գազի արսահանման եկամուտների ասորիվ:

«Թամարի» գազի արսահանությունը կիրականացվի ոռուական «Գազդրոմի» աջակցությամբ: Համադասասխան համաձայնագիրը սորագրվել է 2013-ի փեսրվարին: «Գազդրոմը» վառելիքը կգնի մինչեւ 2017 թվականը կառուցվելի մավարկող համասեղ ձեռնարկությունից:

Միրիացի աղսամբները նավթահորեր են հրկիզել

Միրիայի իեխանությունները հայսարարել են, որ աղսամբների ջոկասները երկրի արեւելում հրկիզել են 3 նավթահոր: Այդ մասին հաղորդում է Ռոյթեր գործակալությունը: Իեխանությունների սվայներով, միջադեղերը սեղի են ունեցել Դեր Չորի նահանգում, որի մեծ մասը վերահսկում են աղսամբները:

Հրկիզումների դասձառը աղսամբական սարբեր խմբավորումների վեճերն են, որոնք չէին կարողացել համաձայնության գալ իրենց ձեռնին հայսնված նավթի բաեխման հարցում: Ներկայումս վառվող նավթահորերի մարման գործով գրաղվում է Միրիայի խո-

ոռագույն նավթային ընկերությունը՝ Furat Petroleum-ը:

SANA գործակալությունը նեում է, որ իեղալ 3 նավթահորերից բացի, աղսամբները հրկիզել են ես 6 նավթահոր:

Չնայած ասունակվող քաղաքացիական դասրագմին, Միրիայի սարածի մեծ մասում նավթի արդունահանումը ասունակվում է: Ինչ վերաբերում է աղսամբական սարբեր խմբավորումների վառելիքը վառառում են ասունային իեխանություններին եւ հաճախ մույնիսկ սեղափոխում կառավարական գորբերի վերահսկողությանը ենթակա ասուններ:

«Jazz Parking»-ի երեանյան շնորհանդեսը

Երեկ «Յանու» երաժշտական ակումբում տեղի ունեցավ «Jazz Parking» նախագծի երեանյան շնորհանդեսը:

Այսուհետև նախագիծը կիրականացվի նաև Հայաստանում «Jazz Parking Yerevan» անունով կենդանի շոու-կոնցերտներով կենդանի հնչողությամբ:

«Jazz Parking»-ը համագործակցում է The Voice ծրագրի հետ թե՛ Ռուսաստանում, թե՛ Հայաստանում: Այստեղ նույն բեմում հայտնվում են արդեն հայտնի ու ճանաչված ասուներ եւ երիտասարդ սկսնակ կատարողներ, որոնք բացահայտում են իրենց ձայնը:

«Jazz Parking» նախագիծը Մոսկվայում գործում է 2008 թվականից: Այն միջոցառումների շարքում է իրենց համերգներով ներկայանում հայտնի և նոր ձայներ, կենդանի ձայն, ջազային եւ այլ ոճերի համալսարանային հիթերի ինչպես ավանդական, այնպես էլ ժամանակակից մասնուցում:

Իսպալացի ֆանդակագործի ցուցահանդեսը Հայաստանի ազգային թատրոնում

Հայաստանի մշակույթի նախարարության, Իսպալացի դետանա-սան եւ Ազգային թատրոնի համատեղ ջանքերով վերջերս վերաբացվեց Իսպալացի ֆանդակագործ Անտելո Ֆրանչեսկոյի ցուցահանդեսը, որը նվիրված է Հայոց մեծ եղեռնին:

Անտելոն ծնվել է 1921 թ. Ռավեննա քաղաքում Իտալիայում: Բացի Իսպալացի ֆանդակագործի մի շարք երկրներում Իրան, Ֆրանսիա եւ այլն: Մի շարք թե՛ սեղի, թե՛ արտերկրի լրագրողներ իրենց հոդվածներն են նվիրել Անտելոյի ժնեի արվեստի թանգարանում թողած ցուցահանդեսին, որը կրում էր «Հայկական կոստյումներ» խորագիրը:

Նկարչական առումով ջարդը ֆիլմի մակարդակի վրա էր: Անտելոն, ով ծանոթ է իր զգայուն հնարամիտ ֆանդակներով, ցանկացավ ջարդը մեկնաբանել արվեստի հնագույն միջոցներով եւ հաջողությամբ ընդհանրացրեց հայ ժողովրդի ամրան ողբերգությունը, այն դարձնելով 20-րդ դարի արվեստի ժողովրդային ողբերգությունը: «Դեռ էզ Չոր»-ը Անտելոյի երկու կավերների վերնագիրն է, «Չար»-ը շարքից, սկսված 1965 թ. ցուցահանդեսում: Առաջին կավերը Դեռ էզ Չորի ծանոթ կերպարներն են, որոնց ար-

«Ես միշտ մտածել եմ, թե որտեղ անհասի կյանքում «հիբոնդոլոյուն» վճռորոշ նշանակություն է ունենում միայն այն դեպքում, երբ վերջինիս մոտ փոխվելու անհրաժեշտություն է առաջանում, երբ այն, դաշվելով ուղեղի բջիջներում, փոխակերպվում, վերածնունդ է դրանք, այլ ոչ թե սոսկ նոր կապեր հայտնաբերում գործ մյուսի ներդրումների միջոց:

Պատմական հիբոնդոլոյունի թատերանման գիտակցումը

Պյետրո բուշուկյան | սփռվածները

ու երիտասարդությունը», «Սփռվածները» գրի ներածականում գրում է հեղինակը՝ Իսպալացի ՀՀ թատերի ինտերյուսո Պյետրո Բուշուկյանը: Գրի բնագրային՝ իսպալերեն առաջին հրատարակությունը եղել է 1998-ին, որին հաջորդել են արժեք սարիների չորս վերահրատարակություններ: Հայերեն թարգմանությունն իրականացրել է Լիլիթ Սելիվանյանը, տպագրվել է 2013 թ., Երեանում («Ալֆա» արվեստ): Ընդհանուր առմամբ հեղինակի ներկայությամբ կայացավ Ավ. Իսահակյանի անվ. գրադարանում, օրեր առաջ: Գրի եւ հեղինակի մասին ընդհանուր ծանոթությամբ հանդես եկավ գրականագետ, երկրորդ համալսարանային թերթի համահիմնադիր Երվանդ Տեր-Խաչատրյանը: «Սփռվածները» աշխարհի հայկական համայնքներ կատարած հեղինակի ուղեւորության տպավորություններն են, սակայն ինչպես նկատվեց՝ սովորական ճանաչողական նոթեր չեն դրանք. արժեք հասկանալի գեղարվեստական թատերի արժեք ու ազդեցություն ունեն:

Հայկական սփյուռքը Պյետրո Բուշուկյանի հայացքով նոր երեւոյթներ ու շեղում է ի հայտ բերում, անտառային, նոր տեղեկություններ փոխանցում Իսպալացի, Հոբոյանի, Կիտրոսի, Հունաստանի, Ավստրալիայի եւ այլ հայկական համայնքների, մարդկային սովորույթների, նիս ու կացի, հարաբերությունների մասին, ծանոթացնում նաև այդ երկրներին, նկարագրում հասկանալի ընդհանուր կողմեր: Եվ հետաքրքիր է նաև Հայաստանը: Ելույթ ունեցողը անդրադարձավ Պարիզի Նիսիմի ուսանող վերլուծություն-առաջաբանին՝ նկատե-

լով, որ դա կարելի է տալուց առանձին՝ իբրև հայկական ցավոտ հարցի, մեր թատերական ճակատագրի մասին բաց հետաքրքիր հոդված: Գրի հաջողությունը նաև թարգմանի թարգմանությամբ եւ խնամքոտ աշխատանքով: Իսպալացի թատերական թարգմանությունը, որ կատարել է Իսպալացի Հայաստանի նախկին դետանա Պարիզի Բուշուկյանի հետաքրքիրներին, նախապիտուկներին, հոբոյների նկարագրությամբ ներկայացրեց կոլորիտով, կենսափոխ, ջերմ հայ մարդու հետաքրքիր կերպարը:

դետանասանը եւ հակադրել Իսպալացի խորհրդարանի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչմանն ուղղված աշխատանքները, որին նույնպես է «Արմին Տ. Վեգներ»-ը եւ հայերը Անտելոյանը. 1915»՝ իր եւ կնոջ կազմակերպած օրհնակ ցուցահանդեսը: Իսպալացի թատերական, լրագրող, էսսեիստ Պարիզի Նիսիմի հետ Բուշուկյանը հիմնադրել է «Պարիզ-Արդարների անտառ» միջազգային կազմակերպությունը, որի մաս կազմող՝ «Հայերի համար արդարների միջազգային կոմիտե» նախագահն է: Հայաստանի հետ կապը սերտացել է երկրաշարժից հետո:

Իր ծավալած գործունեության համար նրան շնորհվել է Սեփանա-վանի, Սոփիակի եւ Գյումրիի թատերափոխ ֆալաֆալո կոչում: Նրա նախաձեռնությամբ եւ ջանքերով է Ծիծեռնակաբերդում հիմնվել Հայոց ցեղասպանության դեմ իրենց ձայնը բարձրացնող օտարազգի գործիչների Հիփոսակի թատեր: Այս մասին եւ դրա առաջին փորձի հետ կապված հետաքրքիր մանրամասներ թատերաց Լավրենտի Բարսեղյանը:

Թարգմանչուհու՝ Լիլիթ Սելիվանյանի համար ամենից գրավիչը թատերի անվերջությունը, անաչառ, անմիջական վերաբերմունքն է, հունորի նուրբ զգացողությունը, լեզվական այն գրավչությունը, որով հեղինակը ներկայացնում է հայկական համայնքները, նկարագրում դրանց ընդհանուր թատեր, եկեղեցի-դպրոց-մանուկ ինֆանտակազմակերպական կարողությունը, այդ երկրներում համարված հայության տեղաբնակների եւ հոգեբանության մեջ կատարվող փոփոխությունների վերլուծումները: Այս համաստեփսում էլ, նկատում է նա, հեղինակը Հայաստանը դիտարկում է իբրև «սփռվածների» (1946-47 թթ. ներգաղթ) եւ մեկ վայր, որտեղ կորեալներն օտար:

Աշխարհի թատերը, մարդկային հոգեբանությունն ու փոխհարաբերությունները խոսքի միջոցով ներկայացնելու առավելության, լեզվի գեղարվեստական թատերակազմում ազդեցության մասին էր Հենրիկ Էդդյանի խոսքը: «Հոգու կամերայով դիտված աշխարհ է, որի մեջ ներքին խոր ճանաչակ կա: Աշխարհում սփռված հայության, մասնակցության ու ճակատագրի մասին է թատերը, ցավի մասին գրում է թեթև լեզվով, լիակատար օղորով իբրև վերադարձ, իբրև ընկալում»: Եվ ինչպես գրի առաջաբանում է գրված. «Բուշուկյանը մեզ հասկանալի է դարձնում, թե ինչ ստեղծ է այսօր հայ լինել եւ միանգամից թարգմանվել է, որ հիբոնդոլոյուն խնդիրը ոչ թե երեկվան է թատերանում, ոչ թե թատերական թատերակազմի է, այլ վերաբերում է նոր սերունդների գոյատևման թայմաներին»:

Մեղեքսե ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ

Գրաֆիկական հումորի միջազգային փառատն

Հայաստանի երգիծանկարիչների ասոցիացիան եւ Հայաստանի նկարիչների միությունը հայ գրադարանի 500-ամյակին նվիրված միջոցառումներն ավարտվելու կադրակցությամբ ՀՀ մշակույթի նախարարության աջակցությամբ Երեանում երեկ կազմակերպեց «Արեւալիստ» գրաֆիկական հումորի առաջին միջազգային փառատնը: Փառատնին մասնակցում են երգիծանկարիչները, գրադարներն ու գրաֆիկները՝ ներկայացնելով երգիծանկարներ, կոմիքսներ,

ստիլներ, արձր: Մասնակցիները կարճամասն մրցանակներ: Մրցանակակիրները կընտրվեն Էլեկտրոնային վերլուծության միջոցով: 1-ին, 2-րդ, 3-րդ գլխավոր մրցանակներ են՝ Ոսկե Արեւալիստ, Արծաթե Արեւալիստ եւ Բրոնզե Արեւալիստ: Կենտրոնում նաև հասուն մրցանակներ՝ ՀՀ մշակույթի նախարարության մրցանակը «Հայ գրադարանի 500-ամյակ», Հայ երգիծանկարիչների ասոցիացիայի մրցանակը եւ Նկարիչների միության մրցանակը: Ցու-

ցահանդեսի թատերական բացումը տեղի ունեցավ երեկ, ամրիլի 1-ին, նկարիչների միությունում: Աշխատանքները կցուցադրվեն մինչև սույն թվականի ամրիլի 7-ը, նույն օրն էլ տեղի կունենա մրցանակաբաշխությունը, այնուհետև, ըստ կազմակերպիչների հայեցողության, աշխատանքները կցուցադրվեն Հայաստանի թանգարաններում, թատերասրահներում ու ցուցահանդեսներում:

ՀՀ Նկարիչների միության հասարակության հետ կապերի բաժին

«Շիրակն» ամրադնդեց առաջասարի դիրքը

Ֆուտբոլի Հայաստանի բարձրագույն խմբի առաջնությունում բավականին թեժ մրցադաշտ է ծավալվել չեմպիոնի Տիգրան Կոչոյանի համար: Չեմպիոնական մրցավազում առաջնության 35-րդ տուրը արթն կերպ դասավորվեց ոսկե մեդալների գլխավոր հավակնորդներ «Միկայի» և «Շիրակի» համար:

Առաջնության միանձնյա առաջասար «Շիրակը» շատ հաջող է խաղում Գյումրիում, որտեղ անցկացրած 12 հանդիպումներից 10-ում հաղթել է, 2-ն ավարտել է ոչ-ոքի: Միայն «Միկային» և «Իմդոլսին» է հաջողվել Գյումրիում մեկական միավոր վասակել: Հերթական անգամ «Իմդոլսն» ուղեւորվեց Գյումրի, սակայն վերադարձավ առանց միավորի: Խաղն աչի ընկավ գոլերի առատությամբ: «Շիրակը» հաղթեց 4-3 հաշվով: Ընդ որում առաջինը հաջողության հասավ իմդոլսից Ռուսլան Հովսեփյանը, սակայն մեկ րոպե անց շիրակցի Դանե Դիոմիդ վերականգնեց հավասարակշռությունը: Հետագայում շիրակցիներն արդեն հաշի մեջ առջետուն էին ու հաղթանակը ձեռքից բաց չթողեցին: Գյումրեցիներից աչի ընկան Կարեն Մուրադյանն ու Լամին Լի Յորոն, իսկ դիվիզանցիներին իրենց հաշի մեջ գոլեր գրանցեցին Արթուր Բարսեղյանն ու Վահագն Այվազյանը:

Իսկ ահա «Միկան» կրկին անհաջող խաղաց: Սեփական հարկի սակ «Միկայի» ֆուտբոլիստները հյուրընկալել էին «Գանձասարին»: Կադանցի ֆուտբոլիստները կարողացան հնձորեն օգտագործել մրցակցի սխալները: Առաջին խաղակեսի ավարտին Ալեքսանդր Պետրոսյանը բացեց հաշի: Դեռ նոր էր սկսվել 2-րդ խաղակեսը, երբ Նարեկ Բեգլարյանը գրավեց իր նախկին թիմի դարպասը՝ կրկնադասակարգելով հաշի: Միայն ավելացված ժամանակում Սեմյոն Մուրադյանին հաջողվեց կրճատել հաշի՝ 2-1: Այս դարձվածքը «Միկայի» համար կարող է ճակատագրական լինել: Թիմն արդեն 4 միավորով հետ է մնացել «Շիրակից», որի հետ վաղը Գյումրիում անցկացնելու է գավաթի կիսաեզրփակիչ ղայասխան հանդիպումը:

Առաջնության զարմանալին հասվածը շատ հաջող է սկսել «Փյունիկը», որը 3-րդ անընդմեջ հաղ-

թանակը տոնեց: «Փյունիկը» «Հանրապետականում» մրցեց «Արարատի» հետ, ընդ որում այդ խաղում դաշի տերերն արարացիներն էին:

Խաղը շատ հաջող սկսվեց փյունիկցիների համար, որոնք արդեն 4-րդ րոպեին Գագիկ Պողոսյանի դիմումը հարվածի շնորհիվ հաշի մեջ առաջ անցան: 2-րդ խաղակեսի սկզբում փորձելով կանխել Կամո Հովհաննիսյանի անցումը, արարացի Արթուր Մինասյանը զնդակն ուղարկեց սեփական դարպասը: Իսկ ֆիչ անց Գագիկ Պողոսյանն այդ խաղում իր 2-րդ գոլը խփեց՝ վճռելով հանդիպումն էլի: Արարացիներին հաջողվեց միայն «թրջել» հաշի ընդ 11 մ հարվածով, որն անվրեժ իրացրեց Անդրանիկ Սարգսյանը:

Խաղից հետո կայացած մամուլի ասուլիսում թիմերի մարզիչները հետեւյալ կարծիքն արտահայտեցին:

Ռաֆայել Նազարյան («Փյունիկ»)-Ոչ այդքան լավ խաղով կարողացանք 3 միավոր վասակել: Նման բան ֆուտբոլում կարող է լինել ունենալ: Ինձ մտավախություն ղայասնառեց, որ մրցակցին հնարավորություն սկզբից գոլային մի շարք ղայատեր ստեղծել մեր դարձվածքի մոտ:

Արարատի («Արարատ»)-Խաղի հենց սկզբից գոլ բաց թողեցինք, նույնը կասարվեց նաեւ 2-րդ խաղակեսի սկզբում: Մենք բազում գոլային ղայատեր ստեղծեցինք, սակայն չկարողացանք գրավել մրցակցի դարձվածք: Գոլ խփելը մեզ համար հիմնականում է դարձել: 2-րդ խաղակեսում ղայատերին հանձնարարել էին ճնշում գործադրել մրցակցի դարձվածքին, սակայն ղայատերությունում անհամաձայնեցված խաղի ղայասնառով նորից գոլ բաց թողեցինք: Չէի ասի, թե «Փյունիկն» այսօր ընդգծված առավելություն ուներ: ղայատերս հաղթանակի համար անհրաժեշտ է գոլ խփել, ինչը մեզ չի հաջողվում:

Բարձրագույն խմբում տեղը ղայատերս ղայատեր համար ղայատեր մոլոլ «Բանանցն» Արվանյանը գոլայուն ոչ-ոքի խաղաց «Ուլիսի» հետ:

Մրցաւարային աղյուսակ						
	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Շիրակ	35	22	7	6	60-35	73
2. Միկա	35	21	6	8	52-36	69
3. Գանձասար	35	15	10	10	39-30	55
4. Փյունիկ	35	17	4	14	59-46	55
5. Իմդոլս	35	15	6	14	60-55	51
6. Ուլիս	35	9	9	17	34-45	36
7. Բանանց	35	4	14	17	33-52	26
8. Արարատ	35	7	4	24	22-60	25

Ուձարկունները		
Նորայր Գյոզաղյան	«Իմդոլս»	20
Սեմյոն Մուրադյան	«Միկա»	14
Ֆոֆանա Բեկո	«Շիրակ»	14
Լամին Լի Յորո	«Շիրակ»	13
Անդրանիկ Բարիկյան	«Շիրակ»	12
Վիուլեն Այվազյան	«Փյունիկ»	11
Արտն Բալաբեկյան	«Ուլիս»	10

«Արմոբիլն» անհիմն է համարում իր հասցեին հնչած մեղադրանքը

Ինչդեհ հայտնի է, հարյուրավոր ֆուտբոլիստներ տոններով չէին կարողացել ներկա զանվել մարտի 26-ին «Հանրապետական» մարզադաշտում կայացած Հայաստան-Չեխիա հանդիպումը: Այդ առնչությամբ ՀՀՖ նախագահ Ռուբեն Հայրապետյանը մեղադրել էր «Արմոբիլ» ընկերությանը, որի աշխատակիցներն են ստուգում տոններն ու հանդիսականներին ներս թողնում մարզադաշտ: Ռուբեն Հայրապետյանը հայտարարել էր, որ հսկիչները մարզադաշտ են թողել անտոն ֆուտբոլիստների, որի հետեւանով էլ տոն ունեցողները չեն կարողացել մտնել մարզադաշտ:

մել անտոն ֆուտբոլիստները, որոնք չզիստե թե ինչդեհ կարողացել են անցնել ուսիկանության ստեղծած հսկիչ անցակետից ու հայտնվել են մարզադաշտի մեծ դարձվածքի առջեւ, որոնք վերահսկում էին ուսիկանության աշխատակիցները: Հենց նրանց հրահանգով էլ փակվել են դարձվածքը, երբ դարձվել է, որ մարզադաշտն արդեն լեփեցուն է:

«Արցախ» ակումբում կայացած մամուլի ասուլիսում «Արմոբիլի» տնօրեն Վահագն Կակոսյանն անհիմն համարեց այդ մեղադրանքները: Նա նախ անցեց, որ ոչ թե մի անհի հարյուր ֆուտբոլիստներ չեն կարողացել տոններով մտնել մարզադաշտ, այլ ընդամենը մի անհի սասնյակ հանդիսականներ: Հաստի ձեռքին եղել են հսկիչ կտրոնը ղայատեր տոններ: Մեծ թիվ են կազ-

մանել խաղադաշտ: Մեծ խմբի է նաեւ երեխաների մուտքը մարզադաշտ: Ըստ տնօրենի, մինչեւ 7 արեկան երեխաների մուտքն անվճար է: Սակայն այդ դեմքում նրանք չէին անտոն մուտքը գրադեցնեն, այլ զանվել են ծնողի գրկում:

Վահագն Կակոսյանը նեցեց, որ մարդկայնորեն ինքը հասկանում է այն ֆուտբոլիստների վիճակը, որոնք տոն ունենալով չեն կարողացել ներկա զանվել խաղին: Սակայն ստեղծված իրավիճակի ղայատերս անտոն «Արմոբիլը» չէ: Այս ընկերությունը ղայատերս գրով արդեն 6 ար-

ի համագործակցում է ֆուտբոլի ֆեդերացիայի հետ: Տնօրենը նեցեց, որ տոնով ուսիկանության եւ ֆեդերացիայի հետ կնքանալեն տեղի ունեցածը եւ միջոցներ ձեռք կառնեն, որդեգրի հետագայում նման դեմքեր այլեւս չկրկնվեն: Իսկ ինչ վերաբերում է տոնների գումարի փոխհատուցմանը, աղա դա «Արմոբիլի» խնդիրը չէ: Տոններից ստացված գումարը ֆեդերացիային է, ուսի վերջինս էլ դեմք է այդ հարցի առիթով որոնում կայացնի:

Հայ մարմնամարզիկները 2 մեդալ նվաճեցին

Ջաթարի մայրաքաղաք Դոհայում անցկացված սպորտային մարմնամարզության աշխարհի գավաթի խաղարկության 4-րդ փուլի մրցաշարում հաջող հանդես եկան հայ մարմնամարզիկները՝ նվաճելով 2 բրոնզե մեդալ:

Օղակների վրա վարձությունում Արթուր Թովմասյանը 15,400 միավորով գրավեց 3-րդ տեղը: Նա ընդամենը 0,025 միավորով զիջեց 2-րդ տեղը զբաղեցրած չին մարմնա-

մարզիկ Լյաո Ցյուոուային: Իսկ չեմպիոնը հոչակվեց բրազիլացի Արթուր Նաբարտեն՝ 15,700 միավոր:

Հենցացակի մրցումներում էլ բրոնզե մեդալի արժանացավ Արթուր Դավթյանը՝ 14,937 միավոր: 2-րդ տեղը գրավեց վիետնամցի Տան Լեոն՝ 15,062, իսկ չեմպիոնի տիտղոսը նվաճեց հյուսիսկորեացի Սե Գվան Ռին՝ 15,137 միավոր:

Օգբիլիսը գեղեցիկ գոլի հեղինակ դարձավ

Ֆուտբոլի Հայաստանի ազգային հավաքականի ֆուտբոլիստներից առաջնության հերթական տոնում հաջող խաղ ցուցադրեց Արա Օգբիլիսը, որը Մոսկվայի «Մաթրսակի» հետ խաղում հեռահար հարվածով շատ գեղեցիկ գոլի հեղինակ դարձավ: Խաղը ավարտվեց ոչ-ոքի՝ 2-2:

«Մաթրսակի» կազմում Յուրա Մովսիսյանին չհաջողվեց գոլ խփել: Նա փոխարինվեց 84-րդ րոպեին: «Կուբանի» կազմում Մարկոս Պիզելին խաղադաշտ մտավ 77-րդ րոպեին:

Խաղից հետո Արա Օգբիլիսը կիսվել է իր տղավորություններով. «Այսօր առաջին անգամ էի խաղում Յուրա Մովսիսյանի դեմ:

Ես գեղեցիկ գոլ խփեցի, իսկ նրան չհաջողվեց աչի ընկնել: Ինքները դաշտի, թե այսօր մեզանից ով ավելի լավ խաղաց: Ինձ մոտ «Կուբանում» անեն ինչ լավ է: Ինչ վերաբերում է թիմից հեռացած խաղացողներին, աղա սա ֆուտբոլ է»:

Իսկ ահա Յուրա Մովսիսյանը հիացմունքով է խոսել Օգբիլիսի խփած գոլի մասին. «Չեմ կարծում, թե մենք թույլ խաղացինք: Մի անհի սխալ թույլ սկզբից բաց թողնելով 2 գոլ: Օգբիլիսը ղայատերս ֆանցասիկ գոլ խփեց: Մենք նույնդեմ 2 գոլ խփեցինք, բայց չկարողացանք հաղթել: 3 խաղում 5 միավոր լավ ցուցանիչ չէ եւ դա հուսահատեցնող է»:

Կառլսենը հաղթող ճանաչվեց լրացուցիչ գործակիցների շնորհիվ

Երեկ Լոնդոնում ավարտվեց շախմատի աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսի հավակնորդների մրցաշարը: Ուսարուբյան կենտոնում Վլադիմիր Կրամնիկի եւ Մագնուս Կարլսենի մասնակցությամբ մրցախաղերն էին, որոնք դեմք է անվանելին մրցաշարի հաղթողին: 13-րդ տոնում Կրամնիկը հաշտություն էր կնքել Գելֆանդի հետ, իսկ Կարլսենը հաղթել էր Ռաջաբովին: Ավարտական տուրից առաջ Կրամնիկն ու Կարլսենը վասակել էին հավասար՝ 8,5-ական միավոր:

Առաջինը իր մրցավեճն ավարտեց Կարլսենը, որը սոխակներով ղայատերս Սվիդլերին: Իսկ դա նեանակում էր, որ Կրամնիկին Իվանչուկի հետ մրցախաղում մրցաշարի հաղթող դառնալու համար բավարարում էր նույնիսկ ոչ-ոքի: Սակայն Կրամնիկը եւ արժանացավ Կարլսենի ճակատագրին՝ ղայատերս մրցակցին:

Այստիսով, Կրամնիկն ու Կարլսենը վասակեցին հավասար՝ 8,5-ական միավոր: Մրցակարգի համաձայն, հաղթողին որոշելիս առաջինը հաշի է առնվում նրանց միջեւ անձնական հանդի-

պումների աղյուսնը: Հիցեցնենք, որ երկու ղայատերսն էլ Կարլսենն ու Կրամնիկը հաշտություն էին կնքել: Երկրորդ ցուցանիչը սարած հաղթանակների անակն է: Կարլսենը մրցաշարում տոնել էր 5 հաղթանակ, իսկ Կրամնիկը՝ 4: Ուսից հետո Մագնուս Կարլսենն էլ ճանաչվեց մրցաշարի հաղթող եւ իրավունք ստացավ աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսը վիճարկելու հնդիկ գրոսմայստեր Վիվանաթան Անանդի հետ:

Լեոն Արոնյանը 14 հնարավորից վասակած 8 միավորով զբաղեցրեց 4-րդ հորիզոնականը: Լեոնը 13-րդ տոնում հաշտություն կնքեց Գրիցուկի հետ, իսկ մրցաշարն ավարտեց Ռաջաբովի նկատմամբ տոնած հաղթանակով: Հիցեցնենք, որ առաջինը ցուցանում էր Արոնյանը հաղթել էր աղբրեզանցի գրոսմայստերին:

Հայ գրոսմայստերը առաջինը ցուցանում ունեցած գերազանց ելույթից հետո (7 հնարավորից 5 միավոր) մրցաշարի երկրորդ կեսում բավականին թույլ հանդես եկավ՝ կրելով 3 ղայատերս եւ վասակելով ընդամենը 3 միավոր:

Թռչունների դաշտանությունը Հայաստանում

Աղբյուրի մեկը թռչունների դաշտանության միջազգային օրն է: Հայաստանում այս օրվա մասին նույնպես տեղյակ են: «Թռչնատերների կենտրոն» հասարակական կազմակերպության նախագահ Սիլվա Ադամյանն ասում է, որ մեր երկրում թռչունների դաշտանություն օրը սկսել են նշել այն ժամանակից, երբ այստեղ լույս տեսան գրեթե, որոնցում ձգարտներն ներկայացվեց տեղեկատվություն թռչնա-

1-ին էջից
Այս «երթի» մասին Հոստենյունը ասում է, որ Աղդամից «զնայով շուրջ 3-400 մ» հասել են Շելլի, որտեղից «ուղղություն են վերցրել դեպի Ասկերան ֆաղափ»:
Երբ նրանք Շելլիից «հեռացել են մոտ 2 կմ, տեսել են զանազան դիակներ, որոնց մեջ զանազան էին կանանց և երեխաների դիակները»: Ուստի այստեղ դարձնենք. խոսքը շարժվել է Աղդամից, մոտ 3-400 մ հեռավորության վրա, հասել Շելլի, իսկ 2 կմ անցնելով՝ «հանդիպել զանազան դիակներին»: Փաստորեն Հոստենյունը հաս-

ճակատի գործակալի միտումը՝ Գնդանյան ուստի այստեղ կենտրոնացնել հոգալուի «երջակայքում ավելի մեծ թվով դիակների առկայության փաստի» վրա: Նա հասկանում էր, որ Շելլի մոտ դիակների վրա տեսնվելու դեպքում ստանությունները հայկական կողմին վերագրելու հավանականությունը գրեթե զրոյական է դառնում:
Այնուհետև Հոստենյունը ասել է, որ «մոտեցել են հոգալուի մոտավորապես միջին մեկ կիլոմետր տարածության վրա», հոգալուի եւ Ասկերանի «միջին տեղամասից իրենց վրա կրակել են զնդա-

ստանության վայրը Շելլի գյուղին մոտ Գարագայա կոչված տեղամասն է: Այստեղ են իրենց մահը գտել հոգալուից անվստահ հեռացած խաղաղ մարդիկ: Եվ Նաթիկ Հոստենյունի ցուցմունքներից լուրջ է մի եզրակացություն անել միայն. մասնաշաղկապ 200 հոգուց զուկան է «զրկաբաց դիմավորել» խոջալուցիներին:
Իսկ որ Աղբյուրի դաշտանության կողմնակիցները կարելու գործերով մննչի կազմած արձանագրությունը ոչ մի կապ չունի իրականության հետ, կարող ենք ես մեկ անգամ արտացոլել նրա եւ «վկայի այս երկխոսությանը»:

Պարձյալ այսպես կոչված հոջալու

սասում է, որ դիակներ տեսել է Աղդամից ոչ ավելի, քան 2 կմ հեռավորության վրա: Այնուհետև նա խոսում է այն մասին, որ իրենց «ճանապարհին օդից աղաղակել են ուղղաթիռները», որոնցից մեկը «վայրէջք է կատարել», եւ իրենք «սկսել են դիակները բարձրել (սեփսում օգտագործված է այդ բառը-Վ. Ա.) ուղղաթիռի մեջ»:
Նրա խոսքով, ուղղաթիռը 2 ուղեր է կատարել, ամեն անգամ տեղափոխելով 30-35 դիակ: Ու թեւ «այս գործիքները բոլոր կողմերից ենթարկել են հուժկու զենիթա-զնդարային (-Վ. Ա.) կրակի, իրենցից ոչ ոք չի սուժել»: Պատկերացնելի՛ք է, որ բաց տեղամասում, դիակ տեղափոխող 200 հոգու խմբի վրա «հուժկու զենիթա-զնդարային կրակ բացվի», բայց «ոչ ոք չհուժի»: Այնուհայտ է, որ «վկայան» այստեղ փորձում է «հիմն» ստեղծել, թե «զանազան դիակները գտնվել են հայկական կողմի վերահսկողության տարածքում»:

ցիներին եւ հրամոքներին, իրենց վրա են շարժվել 3 ԲՏՈ եւ 2 ԲՄՊ, ինչպես նաեւ՝ հայ գրոհայինները, ինքն ճանաչել են տեսնել զինվորների, որ ղեկավարում էին (-Վ. Ա.) գրոհը, իրենց սկսել են շարժվել, ստիպված են եղել նահանջել»: Այստեղ արդեն «վկայան հիշել է», որ իրենցից մի քանի հոգի «ստանվել են վիրավորվել են»: Այդուհանդերձ, ԱԺԻ «ինքնադաշտանական ջոկատը փոթորկալի կրակի սակ նահանջել են նույն օրվա ժամը մոտավորապես 17-17.30-ին հասել է իրենց վերջին դիրքը, որ գտնվում է աղբյուրից հեռավոր Շելլի գյուղի եւ Ասկերան ֆաղափի սահմանի վրա»:

«Հարց- Ասացե՛ք, ի՞նչ եք տեսել հոջալուի ստանված բնակիչների դիակների վրա:
Պատասխան- Ըստ դիակների վրա կային մարտական մեքենաների թրթուրների եւ անիվների հետքեր, դրանք մարտադաշտան էին, որոնք դիակների վրա ծակոցված էին աչքերը»: - Աղբյուրի գլխավոր դաշտանակալ կան փորձագետի ստորագրած եզրակացության մեջ ստանվածների մահվան դաշտան նշված են «բեկորային, հրազենային եւ բուք գործիքի հարվածից վնասվածները»: Փաստաթղթում ոչ մի խոսք չկա «մարտական մեքենաների թրթուրներից եւ անիվներից ճգնված դիակների» մասին: Այդ եզրակացությունը ֆրոնտի նյութից մեկն է:
Եվ վերջին «կաթիլ»-ը. մննչը հարցնում է ջոկատից ստանվածների մասին, խնդրում սալ նրանց անուն-ազգանունները: «Վկայան» դաշտանակալն ասում է. «Ստանվածներից ես միայն անունով գիտեմ հոստենյուն, Վազիֆին եւ Սամեդին, երբեք էլ՝ երիտասարդ: Ազգանունները կձգես եւ այդ մասին կտեղեկացնեմ»: 1990-ից ԱԺԻ «ինքնադաշտանական ջոկատի անդամ եղած» ինչպե՞ս կարող էր անուն-ազգանունով չգիտանալ իր մահմաններին: Ուրեմն, դա տեղեկան ջոկատի շինել է: Բերել է ինչ-որ տեղից, կատարել իր գործը, ապա շարժվել Բաֆու, որտեղից շարժվել էր Մուսալիբովի նստավայրը եւ դաշտանից նրա հրաժարականը:

խարհի մասին: Այս գրեթե դարձան զանազան թռչնաբանները, դրանցից հետո բացվեցին թռչնատերների խմբակներ, հասարակական կազմակերպություններ, որոնք զբաղվում էին թռչունների դաշտանությունում ներկայացնում, թե հանրությունը ինչպես կարող է նպաստել թռչնաբանների դաշտանությունում: Գոյություն ունեն նաեւ Թռչնաբանների դաշտանությունում ու Կենսաբանական կոնվենցիաներ, որոնց միացել է Հայաստանը:
Սիլվա Ադամյանը տեղեկացնում է, որ Հայաստանում ներկայումս ունեն 351 տեսակի թռչուններ, որոնցից 100-ն արդեն ներգրավված են Կարմիր գրքում: Ընդհանրապես անհետացած կանգնի առաջ են կանգնած ոչ միայն Հայաստանի, այլև մոլորակի շատ թռչուններ:

Յեղասպանագետների ու լոբբիստների համաձուլումներ

1-ին էջից
Չորրորդ՝ օրակարգի վերջին կետում, «հավաքական ընթրիքից» անմիջապես առաջ, նախատեսվում է խորհրդակցություն անցկացնել «միաձուլ բնույթի ու բովանդակությամբ ձեռնարկներ իրագործելու կարելիությունը շուրջ», եւ այդ թվում՝ «նշանաբանի», «դրոշմաթուղթի» վերաբերյալ: Բայց չէ՞ որ «միաձուլ բնույթի ու բովանդակությամբ» նշանաբան-լոգոյի հարցի շուրջ արդեն որոշում կայացված է Կենտրոնական հանձնաժողովի վերջին՝ սեպտեմբերյան միտումնաբանական մեջնային էլ է հայտարարված: Կարիք կա՞ միաձուլությունից շեղվելու:
Հինգերորդ՝ համագումարի հրավերին կցված Annex II-ում, որը կրում է «Համագումարի միջ բանի» վերնագիրը, նախատեսվում է շարժվել հակադրությամբ խոսված է նախագահ Ս. Սարգսյանի գլխավորությամբ գործող Կենտրոնական հանձնաժողովի մասին եւ անմիջապես ավելացվում մեր զույգ կաթողիկոսների անունները եւ, մեկ անգամ ես, Գարեգին Բ Վեհափառ հայրապետի անունը նշ-

վում է որպես «Ս. Էջմիածնի Ամենայն հայոց կաթողիկոս»: Տիտղոս՝ որ ոչ դաշտանակալ եւ ոչ էլ գործնականորեն կիրառություն չունի եւ չի կարող ունենալ բացի Ամբիլիասի ու նրան ենթակա որոշ կառույցներից: Ու նույնպես շարժանակից: Թե՛ Արամ կաթողիկոսը ու նրա գործակիցները ի՞նչ նպատակ ունեն այդ անհետաքրքիր անդադար կրկնելուց, հայտնի է բոլորին: Բայց որ այդ «տեղայնական» տիտղոսը, որը շրջում է Ամենայն հայոց հայրապետի մահի մահ՝ հայրության համար այդպես կարելու առիթով՝ անսպասելի, ավելի՛ն՝ անոթալի է իսկապես, նաեւ՝ վստահավոր: Փառանկ ուրիշ եկեղեցականներ էլ ունեն, որոնց խելիք կարող է փչել իրենց, ասենք, դաշտանակալները կամ թե՛ մեր եւ կամ ծովից հոջակել կաթողիկոսություն, այն էլ՝ «անենայն հայոց»...
Վերջում չեն կարող սրտնայնաբան չարձանագրել, որ թե՛ հրավերը, թե՛ օրակարգը եւ թե՛ կցյալ մյուս գրություններն սխալաբան են եւ անգրագետ լեզվով շարադրված, որը դաշտակ չի բերում այդ հանձնաժողովին ու լիբանանահայրապետը:

Բայց ինչ-որ բան ձեռնարկելու համար մարդ լուրջ է գտնել տարրական տարածություն ունենալ: «Հայ գրոհայինների հուժկու զենիթա-զնդարային կրակի սակ ընկած» ջոկատը, ըստ Հոստենյունի, ոչ թե նահանջել է դեպի Շելլի, այլ... «առաջ շարժվել դեպի հոջալու»: Բայց մինչ այդ «վկայան» հասցնում է ես մի հիմարություն թույլ տալ. «Մենք դիակները բարձրել ենք Ասկերան ֆաղափի դիմաց, մոտ 800-1000 մ տարածության վրա»: Ընդ որում, այդ ընթացքում արդեն նրանց վրա «կրակել են ԲՄԾ, ԲՏՈ եւ ԲՄՊ մարտական մեքենաներից, ավստմաս զենիթից», բայց դարձյալ «իրենց կորուստ չեն ունեցել»: Թե՛ 200 հոգու ինչ արդյունք կարող է դառնալ ԲՄՊ մարտական մեքենայի կրակը, գիտե՞մ ոչ միայն զինվորականները, այլև բոլոր բանական մարդիկ: Իսկ Աղբյուրից դաշտանակալության հասուն կարելու գործերով մննչի Հոստենյունի ուղեղին չի հասել, որ ոչ թե սիրուհուն ժամադրատեսակ, այլ իրավական փաստաթուղթ է գում:

Ուստի այստեղ զարմանալի է արձանագրել «վկայի» բարբառումները. «Ուրեմն մենք մոտենում էինք f. հոջալուին, դիակների թիվը մեծանում էր: Իմ հաշվարկներով, կար մոտ 450-500 դիակ: Դիակների վրա կային մարտական մեքենաների անիվների եւ թրթուրների հետքեր: Կային մեծ քանակությամբ ճգնված կանաչի եւ մանկական դիակներ: Ես տեսել եմ ստանված շատ հոյակապ եւ կրծի երեսխաններին»,- կարող եմ փաստաթղթում: Նկատելի է, չէ՞, ժող-

Եվ օրինակ է, որ այս օրակի «վկայի» ոչ միայն ամիս-ամսաթիվն են նշված, ոչ բնակության վայրի լրիվ հասցեն, ոչ անձնագրի սվայները: Այսպես դաշտանակալն է միայն վարձկան մարդաստաններից հեռավոր Աղբյուրից դաշտանակալությունը «այլիք է ստեղծել»՝ ֆոդարելով «վկայի» իրավաբանական իմունությունը: Աղբյուրում հնարավոր է հազարավոր Նաթիկ Իսաօղլու Հոստենյունը գտնել, բայց նրանցից ոչ մեկը չի մնա, որին լուրջ է դաշտանակալության ենթարկել ակնհայտ կեղծ ցուցմունք տալու համար: Եվ նույնպես էլ բնական է, որ Ս. Հոստենյունի ձեռքով Ս. Հոստենյունի խոսքերից «ձիւս կազմված են ընթերցված» արձանագրությունը թվագրված է... մարտ, 1992: Մահով ամեն ինչ ասված է: Ու թե՛ մենք կարող ենք անվստահ լինել «սեփսումները» գործից այլ հետաքրքիր դրվագներ, բայց «մի կաթիլ էլ բավական է, որ համոզվենք՝ ծովի ջուրն աղի է»: